

DESCRIPCIÓ ARXIVÍSTICA

Fons família Negre Pastell (1860-1957)

Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries

AJUNTAMENT DE CASTELLÓ D'EMPÚRIES arxiu@castello.cat

ÀREA D'IDENTIFICACIÓ**Codi de referència**

CAT AMCE 81

Nivell de descripció

Fons

Títol

Família Negre Pastell

Data(es)

1860-1957

Volum i suport

831 fotografies, 397 postals (17 unitats d'instal·lació) i documentació textual (1 unitat d'instal·lació).

ÀREA DE CONTEXT**Nom del productor**

Famílies Negre i Pastell, agrupar per Pelai Negre i Pastell (Castelló d'Empúries, 1895 – Girona, 1984)

Història dels productors

Els Negre foren una nissaga d'apotecaris que s'establiren a Castelló d'Empúries el 1701. El primer a arribar-hi fou Salvador Negre Llinós, farmacèutic originari de Santa Coloma de Farnés. De fet, l'origen del patrimoni familiar va ser Llúcia Marcer, segona esposa de Negre, que utilitzà el seu capital dotal per comprar el mas Serra de Vila-sacra (1740) i diverses cases a Castelló d'Empúries, entre les quals hi havia el casal principal de la família Negre, situat a la plaça dels Homes. Des d'aleshores, generació rere generació, la família va anar consolidant la seva posició social i econòmica a la localitat i rodalia. A principi del segle XIX, Salvador Negre Vancells (Castelló d'Empúries 1815- Torroella de Montgrí, 1892), farmacèutic de formació, heretà l'important patrimoni familiar que va ampliar amb la compra, entre 1840 i 1870, d'un seguit de terres en uns antics aiguamolls a Castelló d'Empúries, les feu dessecar i hi construï una casa de nova planta, coneguda com el Mas del Tech. Salvador Negre es convertí en un dels 25 majors contribuents per rústica de la província de Girona, va ser alcalde de Castelló d'Empúries entre 1858-1859 i senador durant les legislatures 1863-64 i 1864-65 pel districte de Figueres i la legislatura 1867-1868 pel districte de Girona. Es casà amb Dolors Pla Armengol (Torroella de Montgrí, 1817), filla de Josep Anton Pla i de López hereva d'un extens patrimoni al baix Empordà. Els béns comuns foren heretats per M. Carme Negre Pla, en ser l'únic dels seus fills i filles que es maridà i tingué descendència. Entre els béns heretats per Carme Negre hi havia la Casa Pla de Torroella de Montgrí situada al carrer Codina, 2.

Un germà de Salvador, Josep Negre Vancells, no continuà la tradició familiar, estudià dret i exercí d'advocat. Es casà amb Dolors Rimbau Goy, hereva del patrimoni Goy de Fornells de la Selva i Rimbau de Garriguella, El 1860 estableixen la seva residència a Girona tot i que mantenen la casa de Castelló, situada al carrer Calabró. En sobreviueren dos fills, l'hereu Enric Negre Rimbau (Castelló d'Empúries, 1858-1824) i Marcel Negre Rimbau (Castelló d'Empúries, 1865), enginyer forestal establert a Segovia.

D'altra banda, els Pastell va ser una nissaga de notaris, advocats i polítics El primer en exercir de notari fou Miquel Pastell (Castelló d'Empúries 1633-1697). El 14 de juliol de 1660 va comprar als marmessors del prevere Salvador Viernies una casa situada a l'extrem de la plaça dels Homes que amb els anys i després de diverses ampliacions i reformes, es convertí en la casa principal de la família a Castelló d'Empúries. El seu fill Baldiri, també notari, obtingué el privilegi de cavaller del comte d'Empúries, un títol que ostentaren els seus descendents fins al segle XIX.

De la primera meitat del segle XIX en destaca la figura de Josep Antoni Pastell Valls (Castelló d'Empúries,1798) procurador a Corts per la província de Girona (1836), comanador de la Reial Ordre americana d'Isabel la Catòlica i alcalde de Castelló d'Empúries (1840). Designà hereu al seu fill Francesc Maria Pastell Verdager (Castelló d'Empúries, 1825) que el 1860 s'havia casat amb Maria del Carme Negre i Pla (Castelló d'Empúries, 1842-1930), hereva dels patrimonis Negre de Castelló d'Empúries i Pla de Torroella de Montgrí. Dels cinc fills del matrimoni, tres van morir prematurament, només Aurora Pastell Negre (Castelló d'Empúries,1865-1926) va tenir descendència. Aquesta s'havia casat el 1894 amb Enric Negre Rimbau (Castelló d'Empúries, 1858 - Castelló d'Empúries, 1924), cosí germà de la seva mare.

Enric Negre fou soci protector de la "Hermandad del Centre Agrícola i Social de Castelló d'Empúries " i soci de l'Associació literària de Girona (1892- 1901), va ser vocal del Consell provincial d'agricultura i ramaderia de Girona i vicepresident de la Federació Sindical Agrària.

El matrimoni Negre-Pastell van tenir tres fills, dos morts prematurament, i dues filles que no tingueren descendència, Assumpció i Mercè. Així doncs, l'hereu de la família fou Pelai Negre Pastell (Castelló d'Empúries, Alt Empordà 1895 - Girona 1984). Es formà com a advocat i fou polític i historiador. Va ser un gran hisendat, administrà més de 430 hectàrees de terra repartides entre Castelló d'Empúries. Torroella de Montgrí, Aiguaviva, Fornells de la Selva, Quart, Garriguella, Fortià, Mollet de Peralada, Peralada, Vilanova de la Muga, Sant Climent Sescebes, Espolla i Gualta. Milità a la Lliga Regionalista i va ser president del Sindicat Centre Agrícola i Social de Castelló d'Empúries del 1925 al 1936 on tingué una destacada actuació. En aquests anys també formà part de la Junta de l'Ateneu de Girona juntament amb Carles Rahola, Joaquim Pla i Cargol i el canonge Morera. Al llarg de l'any la seva vida residí entre Girona, Castelló d'Empúries i Torroella de Montgrí. El seu llarg estiu, repartit entre les dues viles empordaneses, li permetia de gaudir de la natura i prendre algun bany en tes platges de l'Estartit o de can Comas de Castelló; però també li servia per administrar de prop les seves finques.

Poc temps després de l'inici de la Guerra Civil, Pelai Negre fou empresonat a la fortalesa militar de Sant Julià de Ramis i condemnat per un Tribunal Popular. Però el febrer de 1937 Pelai Negre va passar a dependre del departament de cultura de la Universitat de Catalunya a petició del seu rector, Pere Bosch Gimpera. En acabar el conflicte bèl·lic, s'acostà als postulats del nou règim instaurat per les tropes franquistes i així ho va manifestar des de les planes del diari El Pirineo, l'òrgan de premsa de la FET y de las JONS, on va publicar, entre abril i setembre de 1939, setze

articles sota l'epígraf "Los problemas del campo" on exposava el seu programa d'acció social agrària. El règim franquista el va arraconar de la vida política i acabà refugiant-se en l'erudició de la història medieval, activitat que va alternar amb el càrrec de magistrat de l'Audiència Provincial de Girona i amb la gestió del seu patrimoni. El 1944 es casà amb Maria Montañà de Roca, originària d'Olot, no tingueren descendència.

Al llarg de la seva vida es dedicà a la investigació en el camp de la genealogia i l'estudi dels principals casals nobiliaris de Girona. A més de la seva tesi doctoral: Evolución del régimen de propiedad en Cataluña, singularmente en la diócesis de Gerona (1921), publicà molts treballs, entre els quals en destaquem: El linaje de Requesens (1955), Divisiones territoriales y jerarquía nobiliaria en las comarcas gerundenses en la época medieval (1955), Els primers vescomtes de Rocabertí (1968-1969). Famílies i cases Senyories de Castelló d'Empúries (1978), Castelló de Ampúries. De villa rural a capital del condado de Ampúries. Notas históricas (siglos IX a XII) (1958) i Dos importantes documentos del conde de Ampúries, Poncio I (1960), entre altres. La seva tasca d'investigació es reflectí en un bon nombre d'estudis que aparegueren publicats en els Annals de l'Institut d'Estudis Gironins, en els de l'Institut d'Estudis Empordanesos, a la revista Pyrene d'Olot, a la Revista de Girona i en el llibre de la Festa Major de Torroella de Montgrí, entre altres.

Història arxivística

El fons documental generat per les famílies Negre-Pastell i agrupat pel darrer membre de la nissaga, Pelai Negre Pastell (Castelló d'Empúries, 1895 - Girona, 1984), es troba repartit en diferents centres. El 1991 les hereves de Pelai Negre van cedir el fons patrimonial a l'Arxiu Municipal de Girona. El 1989 part de la biblioteca personal de Pelai Negre fou ingressada a l'Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries i el 2021 els àlbums familiars, que havien restat guardats a l'interior d'una calaixera de la casa Pastell de Castelló d'Empúries, foren ingressats a l'arxiu municipal de Castelló.

Dades sobre l'ingrés

El conjunt de fotografies va ingressar a l'Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries el 2021 gràcies a la donació feta per Rosa M. Montañà Gratacós i les germanes Corbaton Montañà, segons acord d'acceptació aprovat per la Junta de Govern Local en data 12 de juliol de 2021. La formalització de la donació i la cessió de drets de les imatges s'articulà en un seguit de pactes en forma de conveni que fou signat el 9 de maig del 2022 per Lluïsa Corbaton, com a representant de les hereves de Pelai Negre Pastell.

ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

Abast i contingut

El fons fotogràfic ha estat generat i reunit per la família Negre i Pastell des de mitjans del segle XIX fins a la dècada dels cinquanta del segle XX. El fons està format per 1228 fotografies en suport paper, 364 de les quals van ingressar emmagatzemades en 4 àlbums, la resta arribaren soltes dipositades a l'interior de caps de cartó. Tot el conjunt s'havia mantingut guardat a la casa Pastell, casal principal de la família a Castelló d'Empúries.

Els quatre àlbums fotogràfics, originals del segle XIX, tenen cobertes de cartó folrades de pell i fulls de cartó dur amb finestres per encabir les fotografies, majoritàriament cartes de visita de 9 x 6 cm però també de format cabinet. Els àlbums, de fabricació industrial, presenten sistemes d'enquadració diferents i cap d'ells té anotacions ni allotja documents o retalls de premsa en el seu interior. Per qüestions de conservació s'ha optat per treure les fotografies i conservar-les per separat, guardant la correspondència entre les fotografies i el seu lloc dins l'àlbum. El primer àlbum és de petit format de 15,5 x 11,5 x 4 cm amb tancaments metàl·lics laterals que compta amb 25 fulls de cartó amb finestra rectangular per allotjar un total de 50 fotografies tipus carta de visita de 6 x 9 cm. Dins aquest primer àlbum s'hi conservaven 17 fotografies. El segon, de 30 x 23,5 x 4,5 cm, conté relleus geomètrics a les cobertes de pell amb ànima de cartró. Consta de 19 pàgines amb 152 finestres rectangulars per a cartes de visita de 9 x 6 cm, de les quals 143 contenen fotografies. El tercer àlbum, de 27 x 22,5 x 5,5 cm, presenta ornaments geomètrics i florals amb baix relleu policromats amb daurat i blanc a la coberta. Té 22 fulls de cartó amb finestra, rectangular i ovalada, per encabir un total de 147 fotografies, 138 cartes de visita, 6 targetes imperial o targeta àlbum i 3 en format panell. L'àlbum contenia 137 originals. El darrer àlbum, de 27 x 21 x 5 cm, té ornaments geomètrics en baix relleu sobre la pell de la coberta que conformen un marc. Al centre una peça metàl·lica adherida a la coberta que representa una figura alada sobre uns elements florals. Al lloc, un tancament metàl·lic en mal estat. L'àlbum consta de 14 fulls de cartó amb finestra rectangular per l'emmagatzematge de 68 fotografies, 14 tipus targeta imperial i 54 cartes de visita de 9 x 6 cm. L'àlbum contenia 67 fotografies. Els fulls estan cosits amb cartronet i tela. El lloc en mal estat de conservació.

Entre les fotografies, trobem cartes de visita, instantànies, postals, retrats de grup i retrats d'estudi relacionats amb les famílies Negre i Pastell i el seu cercle social. També imatges d'estiueig a l'Estartit i Torroella de Montgrí, de viatges a diverses ciutats de l'estat espanyol i de Portugal, França i Itàlia; i molt especialment fotografies del patrimoni rural i urbà a Castelló d'Empúries, Torroella de Montgrí i Girona. Abasten un període cronològic que va del 1860 fins al 1950.

Entre les fotografies aplegades, n'hi ha de dos autors locals: Bartomeu Callís Junyer (Castelló d'Empúries 1842-1907) i Tomàs Miralpeix Carreras (Anglès, 1883 - Castelló d'Empúries, 1936). Però predominen les galeries fotogràfiques de Barcelona (26), Girona (20), Madrid (17) i Figueres (16). En menor mesura trobem fotògrafs de França (5), València (4), Cuba (3), Segòvia (3) i Saragossa (2). Curiosament hi ha diverses fotografies fetes lluny de Catalunya: Gènova, Nova York, Milà i Montevideo.

El conjunt també conté 397 postals, la majoria manuscrites, que abracen un període cronològic que va de l'any 1900 fins al 1947. Són editades per diferents estudis: ATV, Fototipia Castañeira, Álvarez y Levenfeld (Madrid); Fototípia Hauser y Manet (Madrid); Fototípia L. Escolá (Zaragoza); Fototipia Thomas (Barcelona); Unión Postal Universal; Uff Rev. Stampa (Milano).

S'ha conservat un petit plec de documentació textual i impresa que conté un conjunt d'esqueles de l'any 1897, participacions i felicitacions dels anys 1897, 1917, 1940 i 1944; estampes religioses de 1909, dos retalls de premsa (anys 1923 i 1930), i un exemplar del Boletín del VII Centenario del Santo Escapulario del Carmen de l'any 1950. Conté també un petit plec de correspondència familiar formada per 4 uds dels anys 1920, 1933, 1935, 1940, un carnet de soci de l'associació recreativa Aires Nous de Castelló d'Empúries a nom de Pelai Negre Pastell, 1945 i un llibre manuscrit enquadrat amb tapa dura titulat Genealogia de les cases Negre i Pastell de Castelló

d'Empúries, de Goy de Fornells de la Selva, i de Pla i de López d'Armengol de Rocafort Vallespinosa, estudi genealògic encarregat per Pelai Negre el 1950.

Sistema d'organització

El fons s'ha organitzat en tres grups de sèries agrupats en funció del contingut: documentació familiar, documentació impresa i fotografies.

Informació sobre avaluació, tria i eliminació

No s'ha portat a terme l'eliminació de cap document. Es tracta de documentació de conservació permanent.

Incrementos

No hi ha previsió de més ingressos.

ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

Condicions d'accés

Accés lliure.

Condicions de reproducció

L'Ajuntament de Castelló d'Empúries té tots els drets d'explotació d'acord amb el conveni de donació i amb els terminis que estableix la legislació.

Llengües i escriptures dels documents

En el revers de gran part de les fotografies apareixen anotacions escrites tant en llengua castellana com catalana. Si bé, també hi ha algunes postals escrites en llengua francesa.

Característiques físiques

Les fotografies presenten un bon estat de conservació.

Instruments de descripció

S'ha realitzat la descripció a nivell d'unitat documental simple. El catàleg i la visualització de les fotografies es pot consultar en el cercador arxius en línia. L'Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries utilitza des del 23 de febrer de 2015 el programari GIAC de la Direcció General de Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya. Per tant, la descripció de les fotografies s'ha realitzat a través de les fitxes de primers tractaments de documents no textuais que proposa aquest programa. El catàleg que genera aquest software, acompanyat de les digitalitzacions com a imatges associades a cada unitat documental, es consultable al cercador arxius en línia.

ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

Existència i localització dels originals

Els originals es troben a l'Arxiu Municipal de Castelló d'Empúries

Existència i localització de reproduccions

No s'han localitzat reproduccions

Documentació relacionada

El fons documental de Pelayo Negre Pastell ingressat a l'Arxiu Municipal de Girona el 1991.

Bibliografia

La bibliografia fa referència a la figura de Pelai Negre Pastell i també a la gestió del seu patrimoni agrari.

ESTALELLA, Helena. La propietat de la terra a les comarques gironines. Girona: Col·legi Universitari de Girona, 1994. p. 192 - 195.

NADAL i FARRERAS, Joaquim. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona, 1977, volum 10, p.481.

"In memoriam", Annals de l'Institut d'Estudis Gironins. Girona, Impremta Masó, SA, 1982-1983, volum XXVI, p.597 - 598.

Memòria de l'Arxiu Històric de la Ciutat de Girona. Febrer 1990 - gener 1991. Ajuntament de Girona, p.4.

MIRAMBELL i BELLOC, Enric. "En la mort del doctor Pelayo Negre Pastell". Revista de Girona. Núm. 107, (Girona, 1984), p.137-139.

PADROSA GORGOT, Inés, "La casa Pastell de Castelló d'Empúries" Revista de Girona, núm 196, (Girona 1999), p 99-106.

PUIG PALMER, Manel (2017) Fotògrafs i fotografies de Castelló d'Empúries. Ajuntament de Castelló d'Empúries.

RADRESSA CASANOVAS, Joan, "El senyor Pelai Negre i Pastell. La seva contribució al Llibre de la Festa Major" Festa Major de Torroella de Montgrí.

SAGUER i HOM, Enric; TÉBAR i HORTAL, Javier. "Dossier. Els hisendats gironins. Pelai Negre: un hisendat gironí i la qüestió agrària, (1921-1939)". Revista de Girona. Núm. 144, 1991. p. 67 - 71.

SAGUER i HOM, Enric. "La Acción Social en casa. Gestión patrimonial de un dirigente sindical (Pelayo Negre Pastell, 1924-1936)". Publicat a ROBLEDÓ, Ricardo; LÓPEZ, Santiago (eds) (2007) ¿Interés particular, bienestar público? Grandes patrimonios y reformas agrarias, Prensas Universitarias de Zaragoza, p. 281-303.

ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

Autoria i data(es)

Descripció elaborada per Meritxell Fernández Domènech sota la supervisió de Marisa Roig Simon, arxivera municipal de Castelló d'Empúries (setembre-desembre de 2022). Les fotografies han estat digitalitzades en alta resolució amb format RAW i editades en versió TIF i JPG per Raül Costal Julià al llarg del mes de desembre de 2022, segons contracte aprovat per la Junta de Govern Local de 5 de desembre de 2022.

Fonts

Per elaborar la descripció del fons s'ha consultat un seguit de fonts orals, bibliografia i el fons documental Pelagi Negre Pastell dipositat a l'Arxiu Municipal de Girona.

Regles o convencions

Descripció realitzada segons els criteris tècnics de la Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC), instrument creat pel Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i l'Associació d'Arxivers i Gestors Documentals de Catalunya per desenvolupar la Norma Internacional General de Descripció Arxivística (ISAD-G).